

Meetnet Reptielen 2009

Ingo Janssen & Tom van der Meij

Seizoen 2009 in een notendop

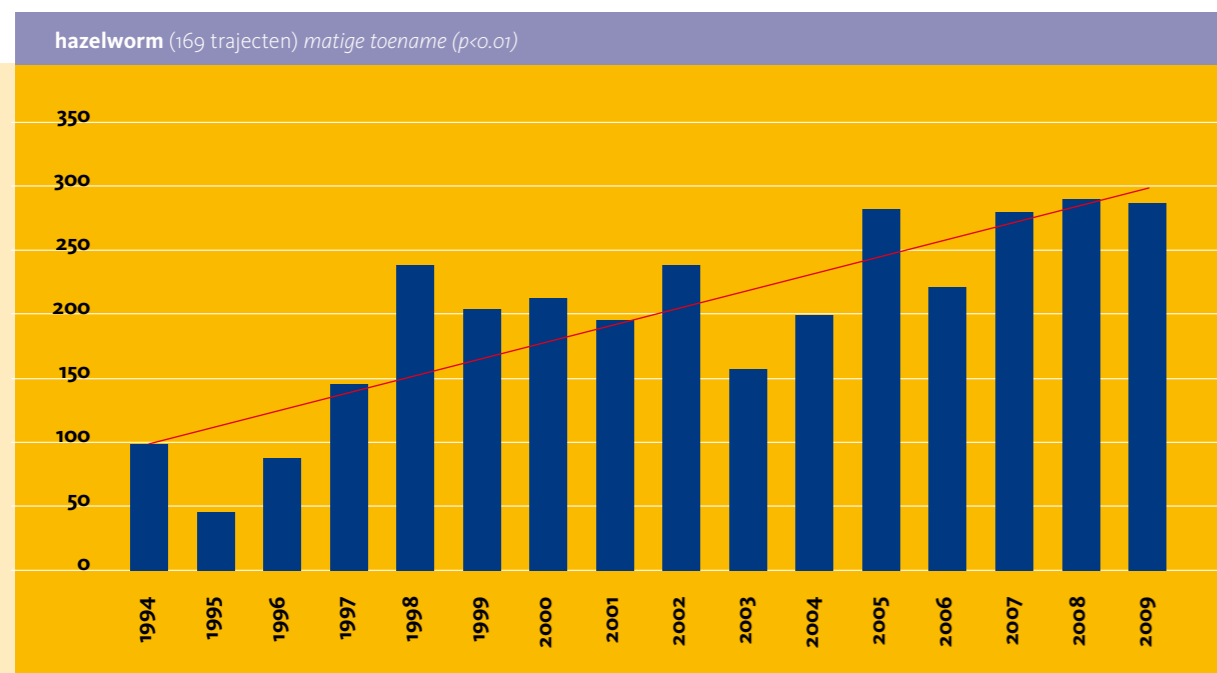
Afgelopen jaar zijn er op de 357 geïnventariseerde trajecten 15268 waarnemingen van hagedissen en slangen gedaan! De zandhagedis is met 6198 waarnemingen het vaakst gezien, de gladde slang met 207 waarnemingen het minst – niet echt verrassend dus.

Ook de indexen laten weinig verrassingen zien, de beoordeling van de trends door het CBS blijft vrijwel ongewijzigd ten opzichte van vorig jaar. De meeste soorten vertonen een

matige toename, de levendbarende hagedis neemt matig af en de gladde slang is onzeker. Tot zover is 2009 in lijn met de langjarige trends. Duiken we echter dieper in de materie dan laten de zand- en muurhagedis gelukkig weer een kleine toename zien ten opzichte van de daling van 2008. Ringslang en adder deden het wat slechter in 2009, dit is conform de berichten uit het veld: met name veel adderwaarnemers klaagden in 2009 over het geringe aantal adders dat gezien werd. Verheugend is het feit dat de levendbarende hagedis weer

Hazelworm (Foto: Marcel Gutter)

wat terrein lijkt te winnen na het absolute dieptepunt in 2008 toen de index op 41 bleef steken, dat correspondeert met een afname van bijna 60% t.o.v. het startjaar in 1994!

hazelworm, *Anguis fragilis*

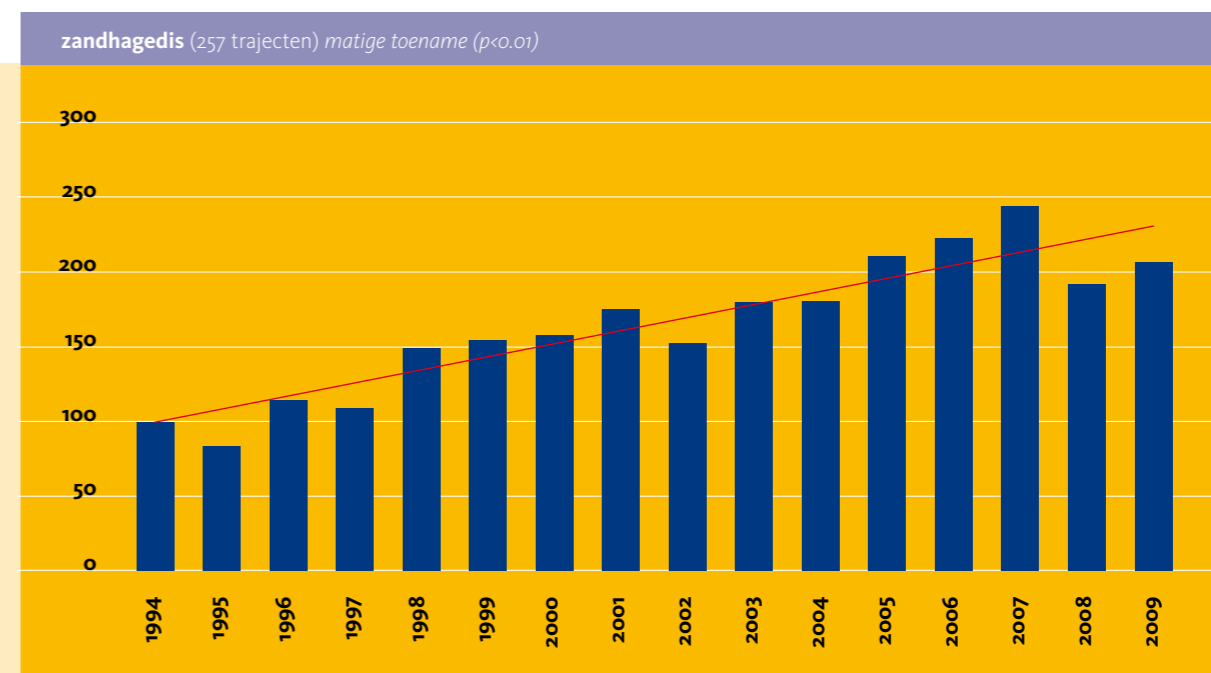
De lastig vindbare hazelworm is vooral onder de plaatjes op de Lage Fronten (Lim.), het Wapserveld (Dr.) en de Kampina (NBr) gevonden. Alex Kloor zag er op één dag maar liefst 22 op zijn muurhagedissenroute in de Lage Fronten in Maastricht. De hazelworm dook voor het eerst op op twee langlopende trajecten: op de Borkense baan in de Achterhoek ontdekte Jan Stronks voor het eerst sinds de start in 1996 een hazelworm op zijn traject. Ook op een van de trajecten in de Lage Fronten dook de hazelworm voor het eerst sinds 2000 op. Het blijft een lastig aan te tonen soort die ieder jaar wel voor verraste meetnetters zorgt.

zandhagedis, *Lacerta agilis*

De zandhagedis is een makkelijk te vinden soort die afgelopen jaar op 257 trajecten is gezien. In 2009 zijn er vooral veel gezien door Wim de Wild op de Utrechtse Heuvelrug. Al vroeg in het seizoen (10 april) kwam Wim hier tijdens een telronde tot het onwaarschijnlijke aantal van 113 adulte hagedissen! Ook Ineke Schaars zag er veel op haar trajecten in het Bergherbosch in Montferland. Zij zag vooral ook heel veel juvenielen. In de duinen werden op meerdere plaatsen veel juvenieltjes waargenomen, dat belooft dus veel goeds voor dit jaar.

Zandhagedis (Foto: Elise Jacobs)

muurhagedis, *Podarcis muralis*

Ons zeldzaamste reptiel kende in 2008 een grote terugval, gelukkig heeft deze soort in 2009 weer wat terrein teruggewonnen. De door RAVON begeleidde reactivering van de spoorlijn lijkt succesvol, de eerste nieuwe muurtjes zijn alweer bewoont hoewel nog niet alle hagedissen deze plaatsvervangende woonruimtes hebben geaccepteerd. Hoewel de muurhagedis tegenwoordig ook buiten Maastricht op meerdere plekken kan worden aangetroffen is alleen de Maastrichtse populatie inheems. Op de andere vindplaatsen

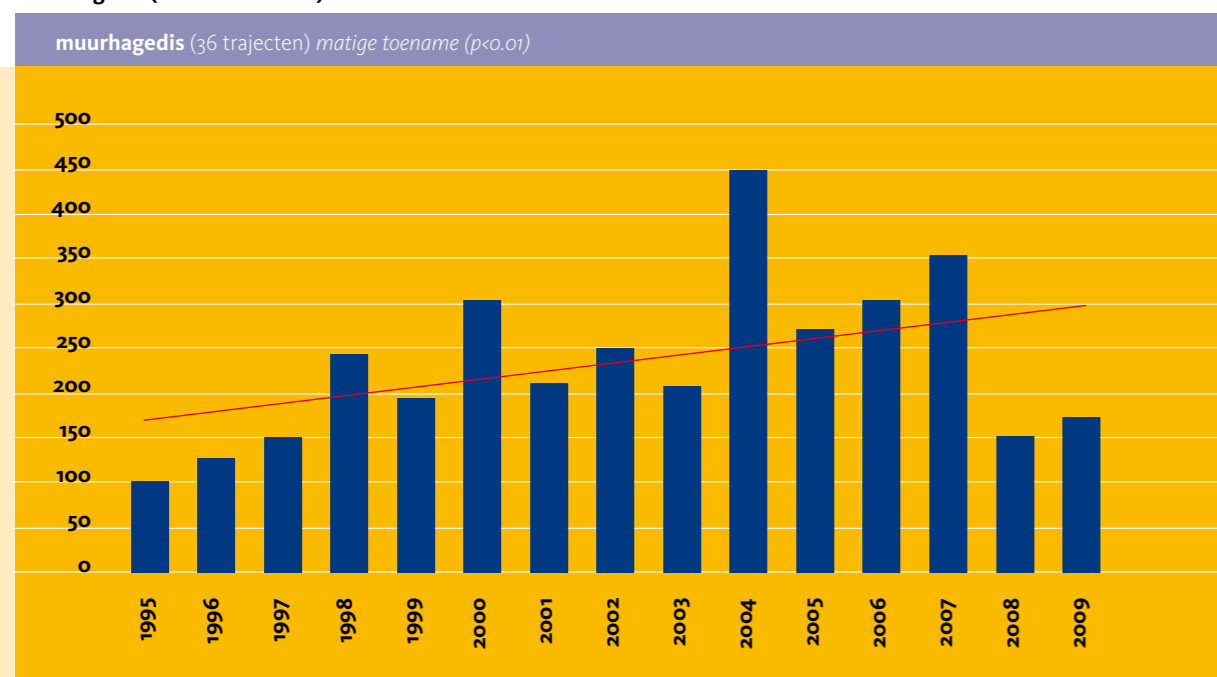
(o.a. Utrecht, Bemelen, Echt, Westerveld, Enschede) gaat het om illegale introducties of om onopzettelijk aangevoerde dieren van meest buitenlandse ondersoorten.

levendbarende hagedis, *Zootoca vivipara*

De levendbarende hagedis is en blijft het zorgenkindje onder de inheemse reptielen. Deze eens zo algemene soort heeft flink wat veren moeten laten de afgelopen decennia. De cijfers laten voor 2009 een bescheiden toename t.o.v. 2008 zien, toen de levendbarende hagedis een historisch dieptepunt bereikte.

Muurhagedis (Foto: Alex Kloor)

Toch zijn er ook enkele plekken waar deze soort in behoorlijke, soms zelfs toenemende aantallen wordt waargenomen. Verreweg de meeste levendbarende hagedissen zijn gezien op het heitje bij Waalre waar wijlen Piet van Delft tot 83 exemplaren zag tijdens een telling. Op de Utrechtse Heuvelrug zagen Wim & Angela de Wild grote aantallen op hun twee trajecten bij Doorn. Opvallend zijn de hoge aantallen in de Weerter en Budelerbergen vlakbij de Belgische grens. Hier telt Niek Hofman de reptielen langs de IJzeren Rijn, de spoorlijn van Antwerpen naar het Ruhrgebied, blijkbaar een prima habitat voor de levendbarende hagedis.

gladde slang, *Coronella austriaca*

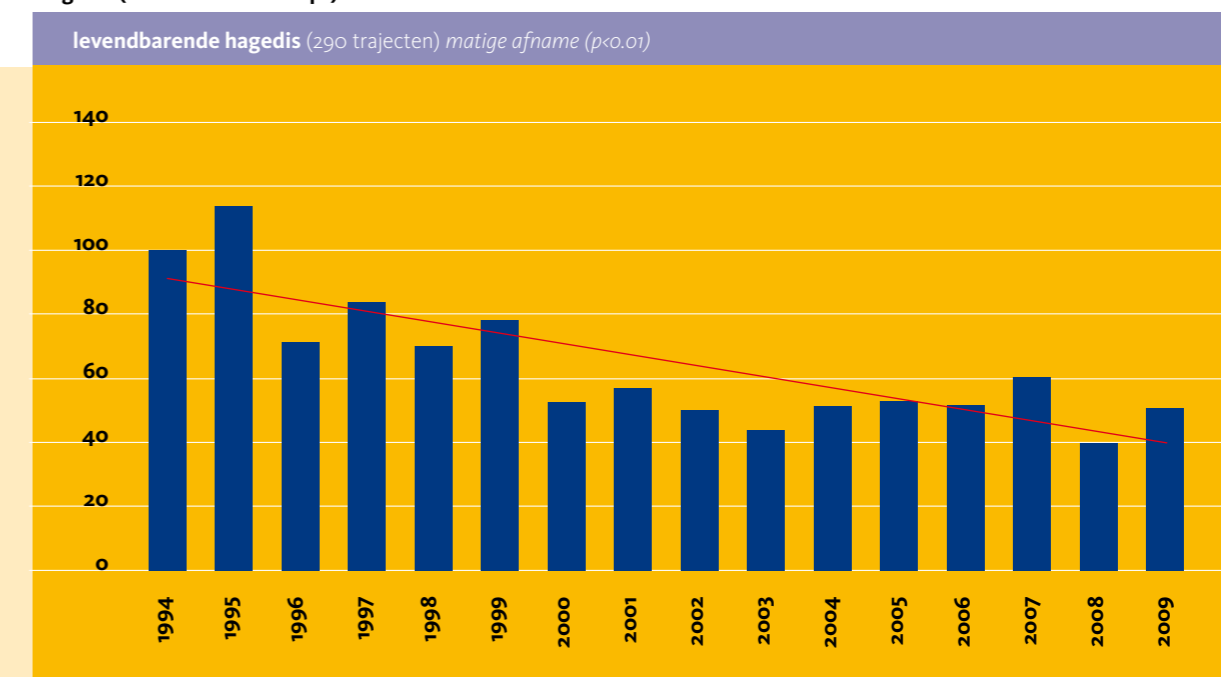
In 2009 zorgde het opduiken van de gladde slang voor blije gezichten op liefst zes trajecten. Deze stiekemerd dook op op trajecten in de Engbertdijksvenen (Ov), de Duurswouderheide (Fr), het Smitsveen en Otterlose zand (Gld), het Esmeer en Bunnerveen (Dr) en de Brunsummerheide (Lim). Hoewel de gladde slang afgelopen jaar op veel nieuwe plekken werd gezien waren de aantallen die gezien zijn op de trajecten aan de lage kant. De hoogste aantallen kwamen uit de kerngebieden De Peel en de Veluwe. In Drenthe werden ze vooral in het Bargerveen gezien. De gladde slang blijft een lastig te monitoren soort, slechts op enkele trajecten wordt deze soort jaarlijks waargenomen.

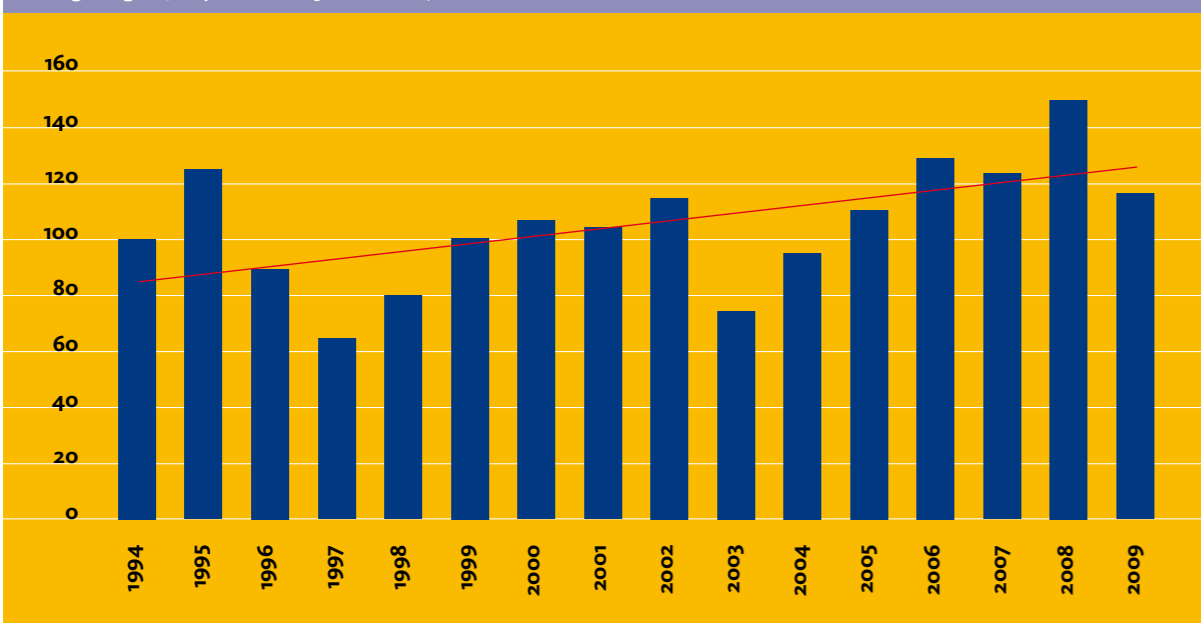
Levendbarende hagedis (Foto: Kees van Limpt)

ringslang, *Natrix natrix*

Ringslangen zijn vooral gespot in de Randstad. Op bekende vindplaatsen als de Diemerzeedijk en de Noordelijke IJmeeroevers werden veel slangen waargenomen. Verrassend zijn de hoge aantallen op de kortlopende trajecten nabij Reeuwijk (ZH) en bij Houten (Utr). In de NO polder werden natuurlijk ook weer veel slangen gespot in het Kuinderbos. De goede scores in oa. Houten geven aan dat de opportunistische ringslang snel kan anticiperen op beschermingsmaatregelen, zoals de aanleg van broeihopen en het creëren van ruigtes. Op bescheidener schaal is dit ook te zien op de zuidelijkste én nieuwste vindplaats van de ringslang in Nederland, de Oostelijke Mijnstreek in Zuid-Limburg. Hier is het gelukt om door de aanleg van broeihopen in een amfibieën- en poelenrijk terrein, ringslangen van de andere kant van de grens naar Nederland te lokken waardoor er hier sprake is van een echte grensoverschrijdende populatie.

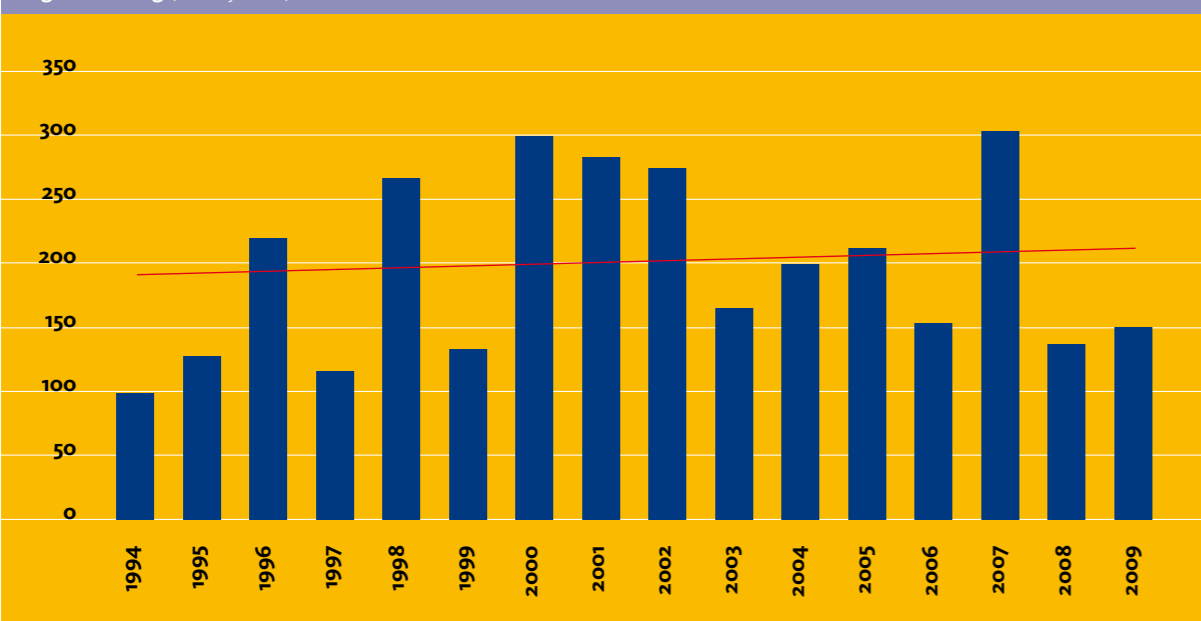

ringslang (143 trajecten) *matige toename (p<0.01)*

Ringslang (Foto: Jan van Arkel)

gladde slang (88 trajecten) *onzeker*

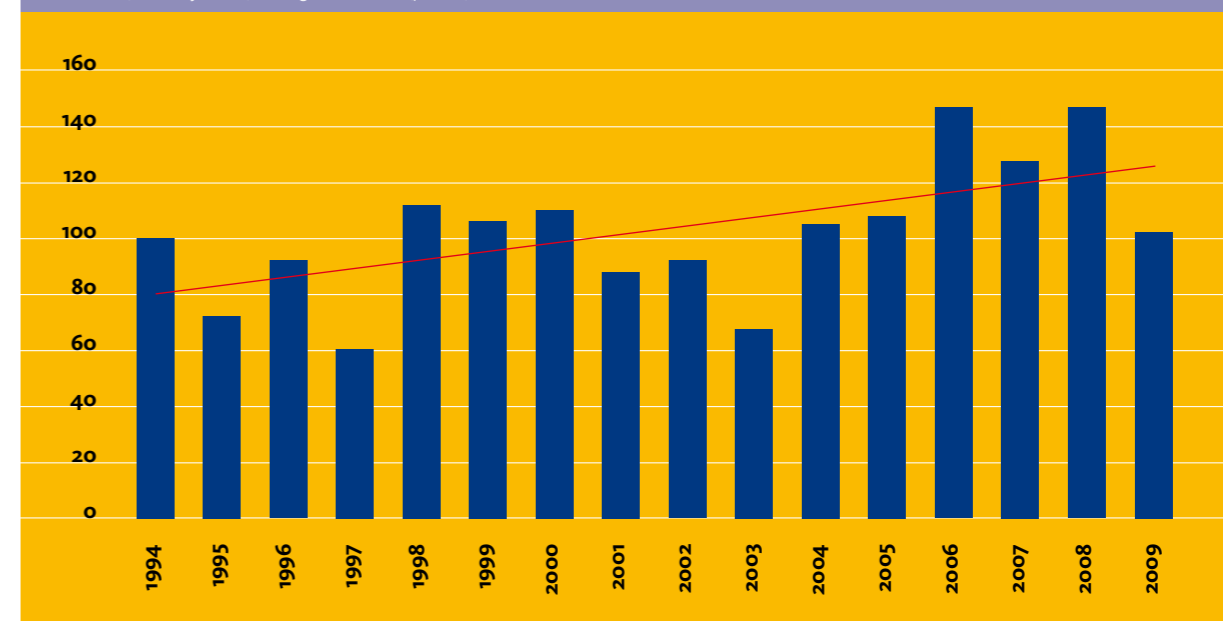
adder, *Vipera berus*

Onze enige gifslang kende een wat minder goed jaar in 2009. De aantallen waren eigenlijk overal lager dan in de voorbije jaren. Toch zijn er lokaal flinke aantallen waargenomen met als uitschieter de 33 exemplaren die door Albert Henckel werden waargenomen op het Dwingelderveld.

Zorgwekkend is wel dat steeds meer terreinbeheerders klagen over de toenemende aantallen 'natuurfotografen' die de bekende addervindplaatsen opzoeken voor een fotobezoekje. Op enkele plekken hebben de adders hun vaste voorjaarszonplekken al

verlaten omdat er hier niet meer rustig gezond kon worden vanwege de aanhoudende stoet 'natuurfotografen' die werkelijk alles doen om maar weer een volgende topfoto van een adder te maken. Op sommige trajecten zijn mede hierdoor aanzienlijk minder slangen gezien dan verwacht mocht worden.

adder (148 trajecten) *matige toename (p<0.01)*

Adder (Foto: Jan van Arkel)